

A Magyarország és a Nagy Világ című hetilap 1866. december 2-i számának címlapján³ egy fiatal, mindössze 25 éves rabbi portréja látható. Papi ruhában ábrázolja a komoly tekintetű ifjút, aki akkor már fél éve a pesti zsinagóga rabbija volt, az első, aki magyar nyelven szónokolt. Ekkor még előtte állt az a több mint fél évszázadig tartó, kivételesen sikeres életútja, mely 1920. március 11-én bekövetkezett halálával ért véget.⁴

Kohn Sámuel 1841. szeptember 21-én született Baján, atyai és anyai részről egyaránt rabbi nagyszülők unokájaként. A zsidó tudományokban jártas kereskedő édesapa a fiát is rabbinak szánta, s ennek megfelelő gondos nevelésben részesítette. Kohn Sámuel a papi hivatásra a boroszlói szemináriumban készült föl, melynek az egyik legtehetségesebb hallgatója volt. Ezzel párhuzamosan a tudományegyetemen filozófiát, keleti nyelvést és történelmet hallgatott. A tanulás mellett fordított, verseket, elbeszéléseket és tanulmányokat írt. 1865-ben kapta meg a bölcsészdoktori diplomát, 1866 májusában nyilvánították éretté a rabbi hivatal viselésére, 1867. január 27-én pedig ünnepélyesen rabbírává avatták.

Még meg sem kapta okmányait, amikor 1866 júniusában Pesten az ország legtekintélyesebb zsidó hitközségének közgyűlése közfelkiáltással választotta meg rabbijává és magyar hitszónokává, eleget téve ezzel a már megmagyarosodott pesti zsidó ifjúság évek óta megfogalmazott óhajának. Kohn Sámuel abban az időben került Pestre, amikor a zsidóság körében egyre inkább előtérbe került a polgári emancipáció és a magyarosodás kérdése.

Beiktatását követően azonnal rengeteg feladat várt a fiatal rabbira, hiszen nemcsak egyedüli magyar nyelvű izraelita hitszónoka volt Pestnek, de miután 1867-ben elhunyt Meisel főrabbi, a rabbi hivatal vezetésével is őt bízták meg. A kiegyezés utáni időszakban egymást követték az ünnepélyes események,

IDÉN 100 ÉVE HUNYT EL DR. KOHN SÁMUEL, a Dohány utcai zsinagóga első magyar nyelvű főrabbi²

melyeken ő képviselte az akkor már 50 ezer főt számláló hitközséget. Többek közt ő mondta a beszédet a Ferenc Józsefet köszöntő küldöttség tagjaként, a koronázást követő hálaistentiszteleten, majd a zsidók egyenjogúsításának örömmünnepe.

A céljaiban nemeset és jót akaró, de sajnos nem a várt eredményt hozó zsidókongresszus összehívásának Hirschler Ignác és báró Eötvös József mellett Kohn Sámuel volt az egyik szellemi atyja. Sokat elárul a mindössze 27 esztendő rabbi személyiségéről, hogy az alig több mint két hónapig tartó kongresszuson 21 ízben szólalt fel, és higgadt, tárgyilagos, bölcs megnyilatkozásai révén a gyűlés leghíresebb szónokának tartották.

A kongresszus egyik fontos célkitűzése volt egy magyarországi rabbiképző intézet létrehozása. Abban, hogy ez megvalósult, Kohn Sámuelnek elvülhetetlen érdemei voltak. Részt vett a szeminárium tervezetének kidolgozásában, a tanterv és a tanári kar összeállításában, s közel egy évtizedig a tanára is volt. A tanügy iránti elkötelezettségét mutatja, hogy a papi hivatásával járó ezernyi teendője mellett az oktatás szinte minden területén szerepet vállalt. Egy ideig ő volt a pesti izraelita elemi iskolák igazgatója, állandó tagja volt az Izraelita Tanítóképző Intézet igazgatótanácsának, de tanított a hitközség talmud-tóra iskolájában és hitoktatóként a középiskolák felső osztályaiban is. Szorgalmazta egy felekezeti középiskola létrejöttét, mely hosszú előkészítő munkálatok után 1919-ben megvalósult.

Kohn Sámuel nagyon sokat tett a zsidók magyarosodásának érdekében. A rabbi hivatal vezetőjeként németről fokozatosan magyarra változtatta az ügykezelés nyelvét. Hosszú pályafutása során megszámlálhatatlan magyar nyelvű beszéde hangzott el nemcsak a szószékről, hanem egyéb eseményeken is: esküvőkön, temetéseken, avatásokon vagy nemzeti ünnepek alkalmával. Beszédei szabatosak, világosak és tanulságosak voltak. Kerülte a szóvirágokat, a frázisokat, és arra törekedett, hogy ne csak az érzelmekre, hanem az értelemre is hasson. „Szombati és ünnepi beszédeit a nemes egyszerűség, alkalmi szónoklatait klasszikus tömörség” jellemezte – írja róla Groszmann Zsigmond.⁵

A kiegyezés utáni évtizedek békés időszak – a lelkesítő feladatok ellátása mellett –

*Hűn ápolta hitünk, hirdette az úrnak igéjét,
Nagy községének atyja s pásztora volt.
Isten a szív melegét gyújtotta fel kebelében,
S választottjának szózatot ajkát adott.¹*

Kohn Sámuel számára is megteremtette a nyugodt tudományos és társadalmi tevékenység lehetőségét. Goldzieher Ignáccal vetették fel egy olyan társulat eszméjét, mely bemutatja a modern irodalmat, emellett kiadja a héber nyelvű Szentírás magyar fordítását. Ennek megvalósulása az 1894-ben megalakított Izraelita Magyar Irodalmi Társulat (IMIT) lett, melynek Kohn Sámuel volt az egyházi elnöke. De dolgozott az évkönyvek munkatársaként, a kiadványok bírálójaként, emellett az irodalmi esteken is gyakran felolvasott.

Kezdetől fogva munkatársa volt a Magyar Zsidó Szemlének. Az ő tollából jelent meg a lap első tudományos cikke, *A honfoglaló magyarok és a zsidók* címmel, melyet még sok másik követett. Ő írta a Pallas nagy lexikona számára a bibliai korszak utáni zsidó történelemre és irodalomra vonatkozó összes szócikket. Legfontosabb feladatának azonban a magyar zsidóság történetének megírását tekintette. Fáradhatatlan munkájának eredményeként jelent meg 1884-ben főművének első kötete, *A zsidók története Magyarországon, a legrégibb időkől a mohácsi vészig* címmel.

Egyenes jelleme, bölcsessége, tapintata megmutatkozott paptársával való mintaszerű együttműködésében is. Fél évszázadon keresztül biztos és szilárd pont volt ő a pesti hitközségben, mert – bár működése alatt egyházi és világi vezetők cserélődtek – a hitközség belső békéjét soha semmi nem zavarta meg. 1872-től tagja volt a főváros törvényhatóságának, de tapintatára jellemzően nem avatkozott olyan ügyekbe, melyek nem érintették a hitközséget.

Kohn Sámuel családi élete is példásan harmonikus volt. Felesége, Löwbeer Katalin méltó társaként állt mellette. Házasságukból három gyermek született: Géza, Klára és Lecha.

A rabbi mind a hitközségében, mind azon kívül igen nagy tiszteletnek és megbecsülésnek örvendett. 1905-ben nyerte el a főrabbi címet, mely Meisel Farkas halála óta addig betöltetlen maradt, az uralkodótól pedig királyi, majd udvari tanácsosi címet kapott.

Bölcs mértéktartása, higgadtsága, harmóniateremtő személyisége, elkötelezettsége és egész életének értéket teremtő munkálkodása Kohn Sámuel a magyar zsidóság legjobbjai közé emelik, és valamennyiünk számára követendő példává teszik.

Emléke legyen áldott!

Urbán Terézia

¹ Kohn Sámuel emléktáblájának felirata az egykori Zsidó Fiúárvaház épületén (Budapest, Holló utca 4.). E ház első emeletén lakott a főrabbi a hitközségtől bérelt lakásban.

² Az írás először a Szombat 2020. április 19-i számában jelent meg.

³ https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MagyarországEsANagyvilag_1866_2/?pg=342&layout=s Hozzáférés: 2020. 01. 28.

⁴ Felhasznált irodalom: Dr. Groszmann Zsigmond 1929. Kohn Sámuel. *Magyar Zsidó Szemle*. 46. évf. 18-56.

⁵ Dr. Groszmann Zsigmond 1929. I. m. 37-8.